

SPOJRZEĆ WSTECZ, BY ZOBACZYĆ, CO JEST PRZED NAMI: JAKA JEST PRZYSZŁOŚĆ KSZTAŁCENIA I SZKOLENIA ZAWODOWEGO W EUROPIE?

W jaki sposób treść i oferta kształcenia i szkolenia zawodowego (VET) odpowiada na zmieniające się potrzeby rynku pracy i potrzeby społeczne

W obliczu szybko postępującej cyfryzacji w miejscu pracy, kryzysu energetycznego i transformacji energetycznej, a także potrzeby umożliwienia osobom uczącym się zarządzania karierą zawodową i kształceniem się, państwa europejskie aktualizują swoje systemy VET, aby nadążać za zmieniającym się zapotrzebowaniem rynku pracy na umiejętności. Poprzez badania nad przyszłością VET [Przyszłość VET](#) Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego (Cedefop) stara się zrozumieć megatrendy, które obecnie kształtują VET, aby zaspokoić przyszłe zapotrzebowanie na umiejętności. Agencja [przewiduje zapotrzebowanie europejskich przedsiębiorstw na nowe umiejętności, analizuje wpływ technologii cyfrowych na sposób pracy](#) oraz bada wysiłki państw na rzecz [wspierania podnoszenia i zmiany kwalifikacji dorosłych poprzez dostosowanie oferty VET, poradnictwa i finansowania](#). W niniejszej notcie informacyjnej przedstawiono najnowsze wyniki badań Cedefopu dotyczących spodziewanych zmian pod względem treści, profilu i realizacji VET ⁽¹⁾.

MNIEJSZA LICZBA I SZERSZY ZAKRES KWALIFIKACJI IVET

Wiele państw zmniejsza liczbę swoich kwalifikacji w ramach kształcenia zawodowego podstawowego (IVET), a jednocześnie poszerza ich profil oraz zwiększa zakres zawodowy i elastyczność. Na przykład Finlandia obniżyła ostatnio liczbę swoich

kwalifikacji IVET z 351 do 164, po części z myślą o obniżeniu kosztów administracyjnych. Czechy, Chorwacja i Holandia zracjonalizowały swoją ofertę VET, łącząc podobne kwalifikacje w bardziej ogólnej kategorii.

Chodzi o to, że szersze profile wstępnej kwalifikacji, które obejmują elementy fakultatywne, ułatwiają indywidualne ścieżki kształcenia i elastyczną organizację nauczania. W połączeniu z uznawaniem lub walidacją wcześniejszego uczenia się umożliwiają one osobom uczestnictwo w ustawicznym kształceniu i szkoleniu zawodowym (CVET) i dalszym uczeniu się na późniejszych etapach życia, ułatwiając im uzyskanie konkretniejszych lub aktualniejszych kwalifikacji.

PONOWNE PRZEMYSŁENIE KONCEPCJI KWALIFIKACJI W VET

W ciągu ostatnich dwudziestu lat w UE propagowane były zindywidualizowane i elastyczne ścieżki kształcenia. W [zaleceniu w sprawie VET z 2020 r.](#) zaapelowano, by programy kształcenia i szkolenia zawodowego były „zorientowane na osobę uczącą się, oferowa[ły] dostęp do uczenia się tradycyjnego, cyfrowego lub hybrydowego oraz elastycznych i modułowych ścieżek opartych na uznawaniu efektów uczenia się”.

Cele te są uwzględniane w politykach krajowych. Modułowe kwalifikacje, obejmujące na przykład jed-

(1) Niniejsza nota opiera się na trwających badaniach Cedefopu na temat [przyszłości VET](#), które stanowią podwaliny dalszych badań porównawczych w zakresie VET. Dokładniej rzecz ujmując, nota opiera się on na dwóch dokumentach naukowych z 2022 r. dotyczących obecnych i prawdopodobnych przyszłych zmian w dziedzinie VET: „[The changing content and profile of VET: epistemological challenges and opportunities](#)” „Zmieniająca się treść i profil VET: epistemologiczne wyzwania i szanse” oraz „[Delivering IVET: institutional diversification and/or expansion](#)” [„Oferta IVET: dywersyfikacja lub ekspansja instytucjonalna”]. Kolejne dwa sprawozdania dotyczące realizacji VET oraz roli oceny leżącej u podstaw rozwoju VET zostaną wkrótce opublikowane.

nostki obowiązkowe i fakultatywne, umożliwiają uzyskanie częściowych kwalifikacji i łączenie ich w pełne kwalifikacje. Ma to wpływ na organizację programów VET. Słowenia wprowadziła „otwarty program nauczania”, pozostawiając szkołom prowadzącym VET kształtowanie 20% ich treści we współpracy z przedsiębiorstwami i innymi partnerami regionalnymi. Holenderscy i polscy organizatorzy VET mają swobodę opracowywania swoich programów opartych na wspólnych podstawach programów nauczania oraz ujmowania kwalifikacji w moduły. Na Słowacji szkoły prowadzące VET mogą określić do 42% treści oferowanych przez nie programów na poziomie średnim II stopnia. Kilka państw powiązało tę zwiększoną autonomię szkół z szerszymi uprawnieniami władz regionalnych i organizatorów VET, uznając, że są to podmioty najlepiej przygotowane do szybkiego reagowania na nowe lokalne potrzeby w zakresie umiejętności.

Coraz częstsze stosowanie **efektów uczenia się** wpłynęło również na określanie, opis i strukturę kwalifikacji i programów nauczania. Punkt ciężkości przesunięto z takich wymagań wstępnych jak godziny spędzone na nauce na to, co osoby uczące się powinny wiedzieć i być w stanie zrobić po zakończeniu procesu uczenia się. Można to postrzegać jako przejście od nauczania krajowego do krajowych programów nauczania. Efekty uczenia się pomagają nadać jasność oczekiwaniom uczniów i zapewniają lepszą podstawę **dialogu między systemami VET a rynkiem pracy**. Jakość i stopień szczegółowości opisów nadal jednak różnią się znacznie w poszczególnych krajach.

ŁĄCZENIE UMIEJĘTNOŚCI W PROGRAMACH VET

Zainteresowane strony w całej Europie zgadzają się, że jedną z kluczowych ról IVET jest umożliwienie uczniom stania się aktywnymi obywatelami oraz **wspieranie integracji osób uczących się znajdujących się w niekorzystnej sytuacji**. W związku z tym programy VET muszą nie tylko odzwierciedlać umiejętności zawodowe, lecz także przekazywać osobom uczącym się wiedzę ogólną oraz przekrojowe umiejętności i kompetencje, aby pomóc im w sprostaniu szerszym wyzwaniom społecznym i wyzwaniom rynku pracy.

We wszystkich europejskich systemach VET różni się ogólne i zawodowe treści kwalifikacji lub programy VET, przy czym w praktyce stosuje się różne podejścia. Przedmioty ogólne, takie jak matematyka, nauki ścisłe i języki, a także teoretyczne przedmioty zawodowe są nauczane głównie w warunkach lekcyjnych, natomiast praktyczna nauka zawodu od-

bywa się w miejscu pracy lub podczas warsztatów szkolnych VET.

Z analizy przeprowadzonej przez Cedefop wynika, że wiele krajów wzmocniło element kształcenia ogólnego w programach VET albo poprzez wprowadzenie większej liczby przedmiotów ogólnych, albo poprzez lepsze ich włączenie do programów nauczania. Ten większy nacisk na przedmioty ogólne nie odbywa się kosztem uczenia się w miejscu pracy – przeciwnie, w wielu przypadkach lepsze zintegrowanie przedmiotów ogólnych z procesem uczenia się w miejscu pracy poprawiło ogólną jakość programu.

Umiejętności i kompetencje przekrojowe są coraz powszechniejsze w krajowych programach VET (podstawowego). Holandia określiła je jako „umiejętności XXI wieku” i włączyła do jednostek dydaktycznych dotyczących obywatelstwa, przedstawiania argumentów i refleksji motywacyjnych. Estonia i Cypr w swoich programach VET uwzględniły umiejętności w zakresie zarządzania karierą zawodową, umiejętności społeczne i umiejętności w dziedzinie przedsiębiorczości, a także kompetencje w zakresie umiejętności uczenia się. Irlandzkie programy VET obejmują trzy kategorie umiejętności: specyficzne dla danego zawodu, ogólne (obejmujące umiejętności informacyjne i umiejętności myślenia) oraz przekrojowe (podzielone na umiejętności „międzyludzkie”, takie jak umiejętność komunikacji i pracy zespołowej, oraz umiejętności „pracownicze”, w tym rozwoju osobistego i zawodowego). Fińskie programy VET obejmują szkolenie „zawodowe” i „powszechne”. To ostatnie obejmuje, poza matematyką i naukami ścisłymi, umiejętności „komunikacji i interakcji” oraz „życia społecznego i zawodowego”. Podczas gdy umiejętności zawodowe nieuchronnie zmieniają się z upływem czasu, odzwierciedlając rozwój technologiczny i społeczny, na całe życie nabywa się solidnych umiejętności i kompetencji przekrojowych, które można uzyskać w wielu różnych okolicznościach, co pozwala ludziom radzić sobie ze zmianami.

DYWERSYFIKACJA MIEJSC NAUKI

W całej Europie nasiliło się zjawisko uczenia się w miejscu pracy, często kosztem nauczania w szkole. We Włoszech obserwuje się wyraźne przejście z nauczania w szkole na zdobywanie kwalifikacji w trakcie pracy. Miejsce pracy nie jest już postrzegane jako miejsce do praktykowania wiedzy nabytej w szkole, lecz jako miejsce umożliwiające osobom uczącym się nabywanie konkretnych umiejętności, których nie można nauczyć w środowisku szkolnym. Od 2018 r. Polska wymaga od wszystkich szkół prowadzących VET formalnej współpracy z pracodawcami w zakresie praktyk w przedsiębiorstwach. W Holandii

szkoły prowadzące VET oferujące szkolenia w zakresie opieki zdrowotnej współpracują ze szpitalami, by zaoferować hybrydowe środowiska edukacyjne, w których nauczanie szkolne odbywa się częściowo w szpitalu. Tego rodzaju hybrydowe miejsca kształcenia znajdują się w tym kraju w centrum planów dotyczących przekształcenia ośrodków kształcenia i szkolenia zawodowego w regionalne ośrodki kształcenia i szkolenia zawodowego oraz ośrodki innowacji ⁽²⁾.

Większość państw zaobserwowała w ostatnim dziesięcioleciu szersze stosowanie materiałów dydaktycznych przeznaczonych dla poszczególnych organizatorów, co przybliżyło VET do świata pracy i zwiększa umiejętności zawodowe osób uczących się. Państwa te oczekują, że w nadchodzących latach wzrośnie udział uczenia się w miejscu pracy w kształceniu i szkoleniu zawodowym ⁽³⁾.

IVET I CVET: DWA ODLEGŁE ŚWIATY?

Konieczność zrównoważenia ogólnej wiedzy merytorycznej, umiejętności zawodowych i kompetencji przekrojowych sprawia, że uwagę kieruje się na związek między kształceniem i szkoleniem zawodowym podstawowym (IVET) a ustawicznym kształceniem i szkoleniem zawodowym (CVET). Podczas gdy na IVET spoczywa szczególna odpowiedzialność za zapewnienie młodym ludziom solidnej bazy umiejętności ogólnych i zawodowych na przyszłość, reakcja IVET na pojawiające się zmiany technologiczne i zawodowe wymaga czasu. Niewątpliwie umiejętności przekrojowych nie można nabyć przypadkowo, lecz muszą rozwijać się one poprzez praktykę i nabywanie doświadczenia. Wskazuje to na coraz istotniejszą rolę CVET i jego interakcje z IVET.

W większości krajów IVET i CVET to nadal dwa różne światy, z których każdy ma własne podmioty, cele, struktury i finansowanie. IVET odbywa się głównie w szkołach publicznych i opiera się na finansowaniu publicznym, a CVET jest oferowane głównie przez prywatnych organizatorów lub przedsiębiorstwa i w dużej mierze finansowane jest przez pracodawców lub osoby uczące się albo przez obie te grupy. IVET oferuje pełne formalne kwalifikacje, CVET często tylko szkolenie uzupełniające. Świadectwa potwierdzające pomyślne uczestnictwo w CVET są bardzo róż-

⁽²⁾ Na szczepku UE w [zaleceniu Rady w sprawie kształcenia i szkolenia zawodowego z 2020 r.](#) zaapelowano o to, by programy kształcenia i szkolenia zawodowego były „realizowane w oparciu o odpowiednie połączenie otwartych, cyfrowych i partycypacyjnych środowisk edukacyjnych, w tym miejsc pracy sprzyjających uczeniu się”.

⁽³⁾ Jak zauważyli respondenci biorący udział w badaniu dotyczącym organizatorów VET, będącym częścią [badania Cedefopu dotyczącego zmiany treści i profilu VET](#).

nicowane, a ich wartość i uznawanie na rynku pracy nastrożają trudności.

W ciągu ostatnich 25 lat zarówno IVET, jak i CVET zmieniły się. Liczba szkół prowadzących IVET spadła, a ich autonomia wzrosła. IVET stało się bardziej elastyczne pod względem czasu trwania, wyboru przedmiotów i przyjmowanych poszczególnych grup wiekowych. Wiele krajów wzmocniło komponent IVET oparty na pracy. Jednocześnie wraz z przyspieszeniem zmian technologicznych i restrukturyzacji rynku pracy zwiększyła się oferta CVET: teraz oferuje się je na wszystkich poziomach – od kształcenia podstawowego po szkolnictwo wyższe. Obecnie CVET jest dostępne w wielu formatach, w tym w szerokim wachlarzu kursów samouczenia się online, a granice między nimi coraz bardziej się zacierają.

OTWARCIE IVET NA DOROSŁYCH

Nowoczesne IVET na poziomie średnim II stopnia i policealnym obejmuje znaczną część młodych dorosłych (w wieku 20–24 lat) lub dorosłych w wieku powyżej 25 lat we wszystkich krajach. Tylko w Portugalii ponad 60% osób uczących się w ramach IVET ma mniej niż 20 lat. Natomiast w Danii i Finlandii ponad 60% ma co najmniej 20 lat, podczas gdy w Niemczech i Holandii struktura wiekowa jest bardziej zróżnicowana.

Liczyby te wskazują, że większa autonomia lokalnych szkół i organów prowadzących VET oraz wprowadzenie modułowych kwalifikacji IVET zwiększyły znaczenie VET dla dorosłych słuchaczy. W Finlandii organizatorzy IVET stali się głównymi podmiotami oferującymi pozaformalne VET osobom dorosłym, konkurując z prywatnymi organizatorami VET oraz oferując, w tych samych ramach, kursy młodzieży i dorosłym. To samo dotyczy innych krajów o dużym pozaformalnym sektorze VET dorosłych, takich jak Irlandia.

Sytuacja w całej Europie jest jednak niejednorodna – ponad 90% IVET we Włoszech, na Cyprze i Węgrzech jest skierowane do osób młodych. Rola IVET w ułatwianiu uczenia się przez całe życie wciąż się zmienia i wymaga dalszej uwagi.

W KIERUNKU INTEGRACJI IVET I CVET

CVET w Europie różni się w poszczególnych krajach nawet bardziej niż IVET. Wcześniejsze badania Cedefopu mające na celu określenie charakteru i rozgraniczenia CVET napotykały trudności. Choć w analizie Cedefopu uznano, że CVET dotyczy głównie osób dorosłych, stwierdzono jednak, że w większości krajów jest to nadal kierunek, a nie, ściśle rzecz biorąc, system kształcenia. CVET jest realizowane przez

szerokie grono zainteresowanych stron i organizatorów z naruszeniem tradycyjnych podziałów na wiedzę akademicką i ogólną a umiejętności zawodowe i umiejętności i kompetencje przekrojowe. Poszczególne państwa potrzebują CVET głównie jako narzędzia do (ponownego) szkolenia siły roboczej zgodnie z potrzebami rynku pracy. Ma ono pomóc ludziom w powrocie na rynek pracy, zmianie pracy lub rozwoju kariery zawodowej. Oferta CVET obejmuje poziomy umiejętności od podstawowych po zaawansowane i nie mieści się w tradycyjnych schematach instytucjonalnych ani strukturach hierarchicznych. Można ją w przybliżeniu podzielić na:

- uczenie się formalne, prowadzące do uzyskania pełnych kwalifikacji (na dowolnym poziomie);
- pozaformalne i nieformalne dostarczanie umiejętności zawodowych i innych (na jakimkolwiek poziomie), nieprowadzące do uzyskania formalnych kwalifikacji.

CVET prowadzące do uzyskania formalnych kwalifikacji jest oferowane na różnych poziomach (głównie od poziomów 2–5 europejskich ram kwalifikacji) i w różnych formach, w tym w ramach przygotowania zawodowego dorosłych. Organizatorzy IVET odgrywają istotną rolę w CVET, umożliwiając uzyskanie formalnych kwalifikacji, na przykład w Czechach, Niemczech, Estonii, Francji, Irlandii, Luksemburgu, Polsce i Wielkiej Brytanii. Programy zazwyczaj zaspokajają szczególne potrzeby dorosłych i są realizowane w formie zajęć wieczornych lub w innej postaci w niepełnym wymiarze czasowym. Walidacja wcześniejszego uczenia się może skrócić drogę do uzyskania kwalifikacji, na przykład w Czechach, Norwegii i Portugalii. W Norwegii osoby dorosłe mogące udowodnić odpowiednie doświadczenie zawodowe, mogą skrócić szkolenie prowadzące do końcowego egzaminu rzemieślnika lub pracownika z odpowiednimi umiejętnościami oraz zostać zwolnione z udziału w zajęciach z przedmiotów ogólnych.

W niektórych przypadkach kursy CVET są powiązane z formalnymi kwalifikacjami w ramach VET, zwłaszcza w przypadku dostosowania do jednostek i modułów, które prowadzą do uzyskania pełnych kwalifikacji. Cedefop stwierdził, że zaangażowanie organizatorów IVET w VET dla dorosłych stopniowo zaciera granice między formalnym a pozaformalnym CVET. O ile formalne programy VET są podzielone na moduły częściowych kwalifikacji, które można stosować niezależnie, o tyle pozaformalne CVET ulega stopniowej formalizacji: może się to odbywać poprzez oficjalnie uznawane (częściowe) kwalifikacje, programy włączone do krajowych ram kwalifikacji lub integrację publicznego i prywatnego CVET, jak ma to

miejsce na Litwie. Alternatywna certyfikacja, na przykład mikropoświadczenia i cyfrowe odznaki, może mieć wpływ na przyszłą integrację IVET i CVET.

Poza szkoleniami wyraźnie ukierunkowanymi na kształcenie zawodowe CVET oferuje również ogólnie ścieżki kształcenia prowadzące do uzyskania formalnych kwalifikacji. Obejmują one zarówno kształcenie wyrównawcze na poziomie średnim II stopnia, jak i programy szkolnictwa wyższego o szerokim, nie tylko zawodowym charakterze. Organizatorzy IVET oferują takie ścieżki kształcenia jedynie w kilku krajach, takich jak Estonia, Hiszpania i Niderlandy.

WZMOCNIENIE POWIĄZANIA IVET Z CVET

Dopiero niedawno pojawiły się nadrzędne krajowe strategie na rzecz umiejętności oparte na synergii między VET podstawowym a ustawicznym. Kraje europejskie obierają różne drogi w budowaniu mostów między systemami IVET i CVET, jednak nadal występują przeszkody instytucjonalne.

Jednocześnie państwa europejskie pracują nad uatrakcyjnieniem swoich systemów VET, zwłaszcza dla dorosłych, poprzez zmniejszenie obciążeń administracyjnych i nakładania się działań, zmianę treści i sposobu realizacji VET oraz wspieranie synergii między zainteresowanymi stronami. W systemach VET w coraz większym stopniu zwraca się uwagę na zapotrzebowanie rynku pracy na wykwalifikowanych pracowników oraz na lepsze dostosowanie oferty do potrzeb dorosłych. Na przykład Finlandia opracowała ramy polityki, które zbliżyły do siebie VET podstawowe i ustawiczne.

CO PRZYNIESIE PRZYSZŁOŚĆ?

Jakie wnioski można wyciągnąć z ustaleń Cedefopu, istotne dla zainteresowanych stron odpowiedzialnych za wyznaczanie priorytetów przyszłego rozwoju VET?

- Efekty uczenia się stanowią podstawę określania i ciągłego aktualizowania treści i profilu (krajowych) programów VET oraz kwalifikacji. Wymaga to wyraźnego zrozumienia poszczególnych rodzajów wiedzy, umiejętności i kompetencji wymaganych przez obywateli, pracodawców i ogół społeczeństwa. Rodzaje te, określane szeroko jako ogólne, zawodowe i przekrojowe, wymagają starannego wyważenia i powinny być propagowane i nabywane na różne sposoby i w różnych kontekstach.
- Istotne jest ponowne rozważenie związku między treścią a realizacją VET: potrzeba połączenia i integracji przedmiotów ogólnych z umiejętnościami i kompetencjami przekrojowymi i właściwymi dla danego zawodu będzie wymagała nowego podej-

- ścia do pedagogiki i opracowywania programów nauczania.
- IVET i CVET będą odgrywać różne role w budowaniu i rozwijaniu ogólnych, zawodowych i przekrojowych umiejętności i kompetencji. O ile w przypadku IVET konieczne może okazać się położenie nacisku na wiedzę ogólną, podstawowe umiejętności zawodowe i niektóre kompetencje przekrojowe, o tyle CVET musi być ukierunkowane na uaktualnianie i odnawianie określonych umiejętności zawodowych. Wydaje się również jasne, że nie wszystkie umiejętności i kompetencje przekrojowe można w pełni nabyć podczas kształcenia zawodowego podstawowego, lecz wymagają one rozwijania na przestrzeni lat w pracy i w życiu.
  - Choć IVET będzie nadal zapewniać młodym ludziom podstawowe elementy kształcenia i szkolenia zawodowego, konieczne będzie przyjęcie w nim bardziej aktywnej postawy wobec dorosłych oraz ich szczególnych potrzeb i ograniczeń. W niektórych krajach, choć nie we wszystkich, granice między IVET a CVET zacierają się. W przyszłości należy zwrócić uwagę na ewentualne nakładanie się tych dwóch rodzajów kształcenia, a także na sprzeczność priorytetów w zakresie potrzeb osób młodych – wejście na rynek pracy i włączenie społeczne – i potrzeb dorosłych – zmiana i podnoszenie kwalifikacji.
  - Badania Cedefopu dotyczące zmieniającego się obrazu VET wskazują na potrzebę upowszechniania strategii bardziej zorientowanych na osobę uczącą się. Osoby uczące się, które podejmują kształcenie i szkolenie zawodowe, będą do niego wносить coraz bardziej zróżnicowane oczekiwania i zdolności. Istotne jest, aby opracować krajowe programy nauczania w ścisłym związku z tymi oczekiwaniami i zdolnościami, aby umożliwić organizatorom IVET i CVET dostosowanie oferty szkoleniowej do poszczególnych osób uczących się, na odpowiednim poziomie i we właściwej formie. Dobrze ukierunkowana oferta szkoleniowa, wsparta dobrze zintegrowanym poradnictwem i rozwiązaniami w zakresie walidacji, pomoże zapewnić adekwatność i jakość VET.
  - Praca Cedefopu „Przyszłość VET – spojrzenie wstecz, by zobaczyć, co jest przed nami” pokazuje, że ogólna koncepcja VET w Europie stopniowo się zmienia. Chociaż ma to wpływ na sposób realizacji VET, jego instytucje i struktury, w coraz większym stopniu wpływa również na jego treści. Aby być przygotowanym na przyszłość, VET musi przywrócić równowagę między wiedzą z przedmiotów ogólnych, umiejętnościami specyficznymi dla danego zawodu a kompetencjami przekrojowymi. Sposób przeprowadzenia tego procesu będzie miał wpływ na adekwatność i ogólną jakość VET w nadchodzących dziesięcioleciach.

Nota informacyjna – 9178 PL

Kat. Nr kat.: TI-BB-22-007-PL-N

ISBN 978-92-896-3402-1, doi:10.2801/040060

Copyright © Europejskie Centrum Rozwoju Kształcenia Zawodowego (Cedefop), 2022. Creative Commons Attribution 4.0 International

Noty informacyjne są publikowane w językach angielskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, niemieckim, polskim, portugalskim i włoskim oraz w języku kraju sprawującego prezydencję UE. Aby otrzymywać je regularnie, należy zarejestrować się na stronie internetowej:

www.cedefop.europa.eu/pl/user/register

Inne noty informacyjne i publikacje Cedefop są dostępne pod adresem:

www.cedefop.europa.eu/EN/publications.aspx

Europe 123, Thessaloniki (Pylea), GRECJA

Adres pocztowy: Cedefop service post, 57001, Thermi, GRECJA

Tel. +30 2310490111, faks +30 2310490020

Email: info@cedefop.europa.eu

www.cedefop.europa.eu